

Ефективна економіка № 12, 2014

УДК 658:336.5.02:65.014

Д. М. Куніна,

аспірант, Національної гірничої академії, м. Дніпропетровськ

АНАЛІЗ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

D. M. Kunina,

graduate student, State Higher Educational Institution "National Mining University"

ANALYSIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Останнім часом в Україні формуються кардинально нові перспективи економічного росту у зв'язку з активними євроінтеграційними процесами. Високий рівень показників економічної діяльності, отримання лідируючих позицій на конкурентному ринку можливе лише завдяки інноваційній діяльності та розвитку промислових підприємств. Країни, які вважаються найбільш розвиненими мають економіку, яка найчастіше носить інноваційний характер, що говорить про ефективне використання нових знань та досягнень науково-технічного потенціалу. Поступово інноваційний тип економічного розвитку превалює у стратегіях розвитку великих корпорацій та підприємств.

Критерії, за якими оцінюється інноваційна діяльність підприємств, серед яких особливе місце займають показники інноваційної активності підприємств, стають головними критеріями у визначенні економічної міцності країни та її перспектив на світовому ринку. В свою чергу, інноваційна діяльність підприємств, створення та впровадження новітніх технологій допомагає з максимальною ефективністю використовувати ресурсний потенціал країни, відіграє ключову роль у формуванні ВВП, створенні робочих місць, покращенні екологічної ситуації тощо.

Зважаючи на вище перераховані факти, важливим фактором розвитку економіки України є активна інноваційна діяльність підприємств.

Recently, Ukraine formed completely new prospects for economic growth due to the active integration processes. The high level of economic performance, obtaining a leading position in a competitive market is only possible through innovation and development industry. Countries that are considered as the most developed have the innovative economy, indicating the effective use of new knowledge and scientific and technological potential. Gradually innovative type of economic development strategies prevails in large corporations and businesses.

Criteria for assessing the innovative activities of enterprises, including a special indicators of innovation activity of enterprises are the main criteria in determining the economic strength of the country and its perspectives on the global market. In addition, innovation enterprises, creation and implementation of new technologies help using effectively the resource potential of the country. It also plays a key role in the formation of GDP, creating jobs, improving the environment etc.

All things considered, an important factor in the development of Ukraine's economy is an active innovative development of enterprises.

Ключові слова: економіка, інноваційна діяльність, інновації, промислове підприємство, фундаментальні дослідження.

Keywords: economy, basic research, industrial enterprise, innovation, innovative development.

Постановка проблеми. В останні роки для України формуються кардинально нові перспективи економічного росту у зв'язку з активними євроінтеграційними процесами. Досягнення високого економічного рівня країни, отримання лідируючих позицій на конкурентному ринку можливе лише завдяки інноваційній діяльності та розвитку промислових підприємств. Економіка розвинених країн найчастіше носить інноваційний характер, що говорить про ефективне використання нових знань та досягнень науково-технічного потенціалу. Поступово інноваційний тип економічного розвитку превалює у стратегіях розвитку великих корпорацій та підприємств.

Показники інноваційної діяльності, серед яких особливе місце займають показники інноваційної активності підприємств, стають головними критеріями у визначенні економічної міцності країни та її перспектив на світовому ринку. В свою чергу, інноваційна діяльність підприємств, створення та впровадження новітніх технологій допомагає з максимальною ефективністю використовувати ресурсний потенціал країни, відіграє ключову роль у формуванні ВВП, створенні робочих місць, покращенні екологічної ситуації тощо.

Таким чином, важливим фактором розвитку економіки України є активна інноваційна діяльність підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що питання інноваційної діяльності підприємств України розглядається та досліджується багатьма вітчизняними вченими. Серед них: О.І. Амоша, В.М. Геєць, Р.В. Грінченко, В.В. Дорофійенко, В.О. Зайцева, Г.Г. Півняк, В.П. Семиноженко, В.П. Соловйов, Л.І. Федулова, О.М. Шашенко, О.І. Яшкіна та інші.

Зайцева В.О., наприклад, у своїй статті розкриває сучасний стан інноваційної діяльності підприємств України та виявляє фактори, що обмежують впровадження інновацій. Зазначає, що ключову роль у реалізації інноваційної стратегії підприємства має відігравати держава, результатом чого стане підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємства [2].

Також даній проблемі присвятила свою роботу Яшкіна О.І., в якій проаналізувала вплив витрат на наукові та науково-технічні роботи на ефективність інноваційної діяльності України та виявила, що даний вид витрат активно впливає на обсяг реалізованої інноваційної продукції, на впровадження нових технологічних процесів та на освоєння нових видів техніки у рамках підприємства. А також, використовуючи кореляційний аналіз, дослідила вплив витрат підприємств у напрямку впровадження інновацій на показники результативності інноваційної діяльності підприємств [7].

У своїй дисертаційній роботі Петухова О.М. особливу увагу приділяє питанню інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України, в якій пропонує чотирьохаспектну систему оцінки інноваційної діяльності підприємства за наступною структурою: фінанси (матеріальне забезпечення), маркетинг (врахування потреб споживачів), внутрішні бізнес-процеси (дії, спрямовані на організацію інноваційної діяльності у рамках підприємства), кадрове забезпечення (навчання та мотивація персоналу на створення інновацій), яка враховує основні цілі інноваційної діяльності та життєвий цикл інновацій [5].

Однак не зважаючи на значну теоретичну базу, доволі мало підприємств України займаються інноваційною діяльністю.

Цілі та задачі дослідження. Ціллю наукової роботи є аналіз аспектів, за допомогою яких здійснюється інноваційна діяльність на підприємствах України та результатів, які вона принесла за період з 2000 по 2013 р.р.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо деякі показники інноваційної діяльності підприємств України за останні роки.

В основі інноваційної діяльності підприємств знаходиться процес впровадження інновацій у виробництво. У свою чергу, інновації розробляються та створюються науковими кадрами у наукових організаціях. Аналіз динаміки показників кількості наукових кадрів та кількості організацій, що займаються науковими дослідженнями та розробками (рис. 1.), свідчить про те, що за період з 2000 по 2013 р.р. відбулося значне їх зниження. Було зафіксовано, що у 2000 р. чисельність науковців складала 120773 особи, а вже у 2013 знизилась до 77853 особи, тобто майже у півтора рази. Таке зниження обумовлене тим, що держава не може надати відповідної підтримки, гарантій та гідної заробітної плати вітчизняним вченим. Тому, зважаючи на вказані фактори, науковці обирають більш перспективний шлях впровадження своїх ідей та розробок - співпраця з іноземними компаніями. Таким чином, Україна втрачає цінні кадри та можливість подальшого інноваційного розвитку. Аналогічна тенденція спостерігається у кількості організацій, які виконують наукові дослідження та розробки. Відбулося зниження з 1490 у 2000 р. до 1143 організацій у 2013 р.

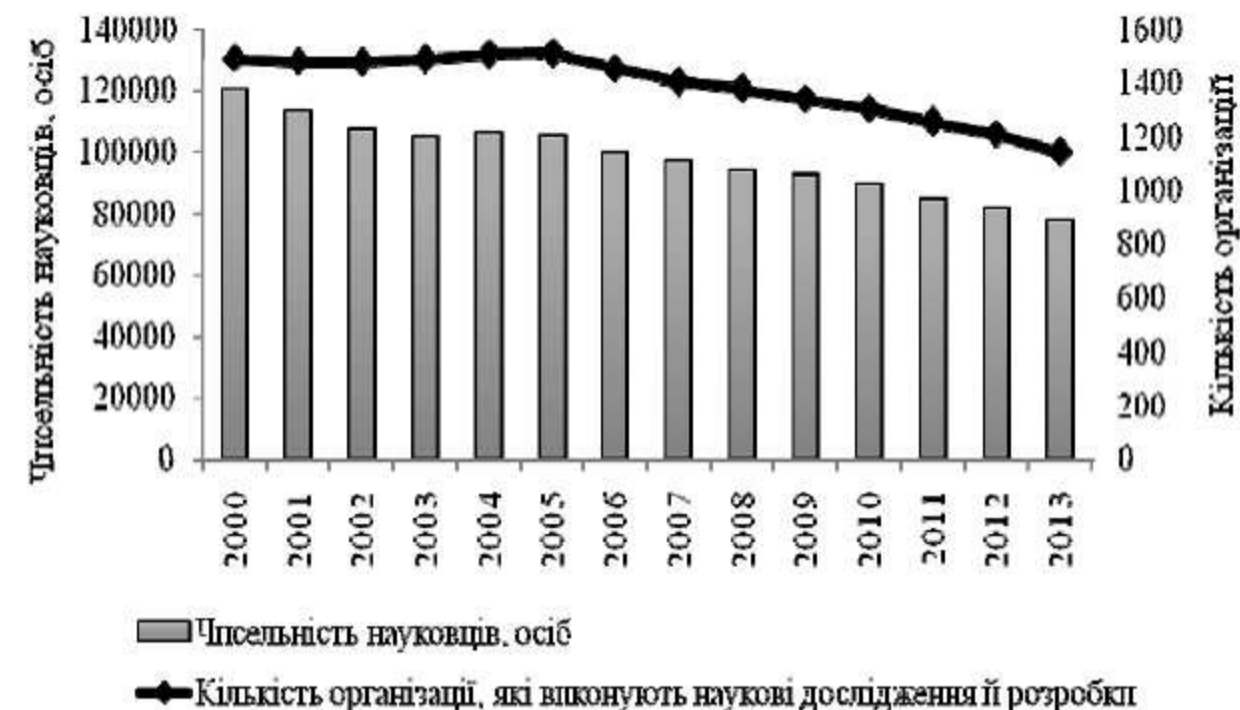

Рис. 1. Динаміка показників кількості наукових кадрів та кількості організацій, що займаються науковими дослідженнями та розробками в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Однак, не зважаючи на це, загальний обсяг фундаментальних та прикладних досліджень, розробок та науково-технічних послуг має стабільну тенденцію до зростання (рис. 2). Це свідчить про загальне підвищення продуктивності організацій, які виконують наукові дослідження для створення підприємствами майбутніх потенційних інновацій.

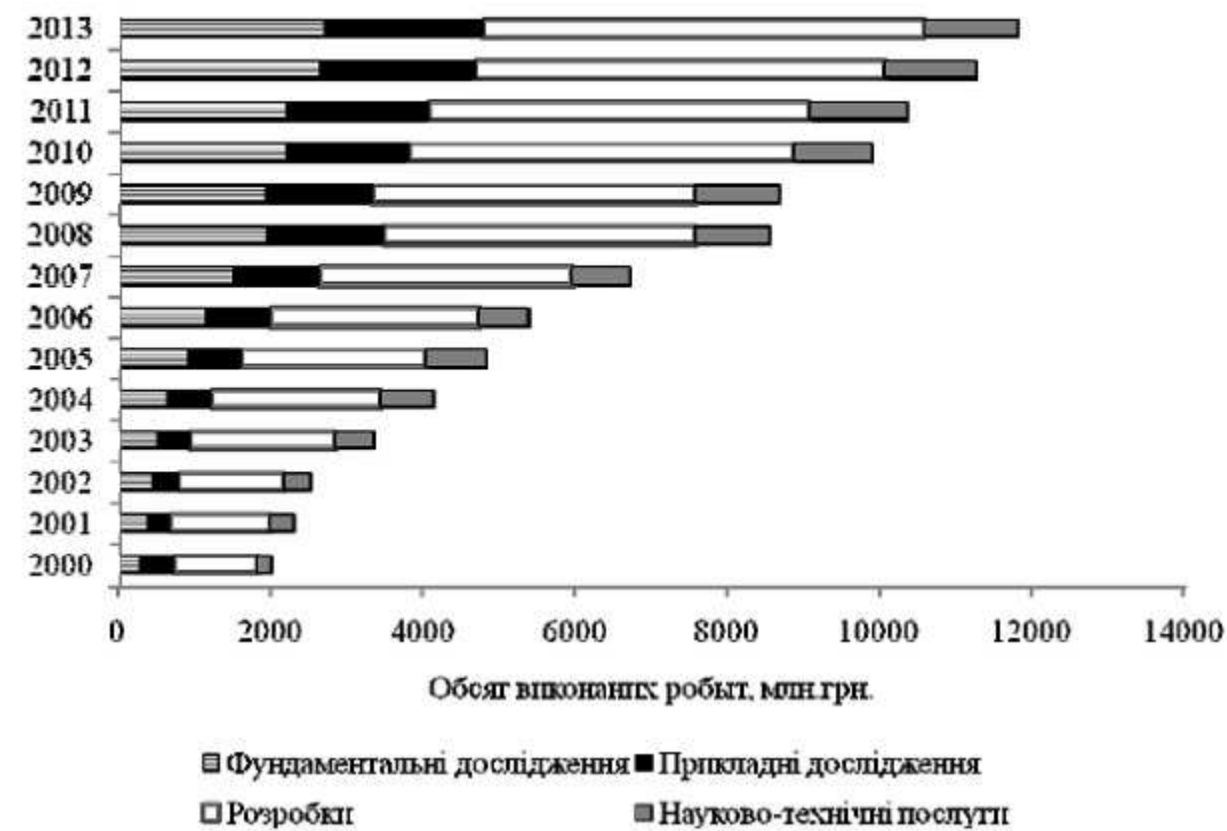

Рис. 2. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні за період з 2000 р. по 2013 р.

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Ключову роль у створенні та реалізації інноваційних продуктів та послуг відіграє підприємство. Тому вважаємо доцільним дослідити стан інноваційної діяльності підприємств України.

Так, питома вага підприємств, що займаються інноваціями серед загальної кількості підприємств України змінювалась наступним чином: з 18% у 2000 р. відбулося зниження до 11% у 2006р., але ситуація поступово налагоджувалася і вже у 2013 р. питома вага таких підприємств складала близько 17% (рис. 3). Також слід звернути увагу на той факт, що серед тих підприємств, що займалися інноваційною діяльністю лише деяка частка дійсно впроваджувала інноваційні продукти та послуги на існуючі ринки. Так, наприклад, у 2000 р. питома вага підприємств, що впроваджувала інновації становила 14,8 %, у 2006 р. – 10 %, а у 2013 р. – 13,6 %. Наведені дані свідчать про те, що частка підприємств, які впроваджували інноваційні продукти у 2000 – 2013 р.р. є значно нижчою за частку підприємств, що займалися інноваційною діяльністю. Даний факт можна пояснити тим, що на етапі виведення інноваційного продукту чи послуги на ринок підприємства зіштовхуються з деякими проблемами, серед яких можна виділити: нестача власних коштів, недосвідченість, суперечність законодавства України, пов'язаного з інноваційною діяльністю, бюрократія з боку державних службовців, низький рівень державної підтримки, недоліки у методиці оцінки інноваційних проектів та інші.

Рис. 3. Динаміка питомої ваги підприємств, що займалися інноваційною діяльністю та впроваджували інновації в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Інноваційна діяльність на підприємстві потребує не лише інтелектуальної активності наукових працівників, але й активної фінансової підтримки. Основними джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств України є власні кошти підприємства, кошти іноземних інвесторів, кошти держбюджету та інші джерела, не заборонені законодавством України. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України за 2000-2013 р.р. свідчить про те, що перш за все, витрати на інноваційну діяльність покриваються за рахунок власних коштів підприємств (рис. 4). Так, наприклад, у 2000 р. власні кошти склали 79,6 % загальної суми витрат, кошти держбюджету – 0,4 %, кошти іноземних інвесторів – 7,6 % та інші джерела – 12,4 %. Однак у 2011 р. це співвідношення становило відповідно 53 %, 1 %, 0,4 %, 45,6 %. Але у 2013 р. відбулися кардинальні зміни стосовно співвідношення витрат на фінансування інноваційної діяльності підприємств України до загальної суми витрат, а саме власні кошти склали 73 %, кошти держбюджету – 0,3 %, кошти іноземних інвесторів – 13 % та інші джерела – 13,7 % відповідно. З цього можна зробити

висновок, що витрати на інноваційну діяльність підприємств України за різними джерелами фінансування мають нестабільний характер. Даний факт має негативний вплив на обсяги інноваційних розробок та інноваційних продуктів, що випускаються підприємствами внаслідок суттєвих коливань у обсягах фінансування інноваційної діяльності з тих чи інших джерел. В цілому, у період з 2000 по 2013 р.р. спостерігається тенденція до постійних коливань обсягів витрат з різних джерел фінансування.

Наведені вище дані свідчать про те, що основним джерелом витрат на інновації є власні кошти підприємства. Дані витрати включають витрати на оплату праці, матеріальні витрати та інші поточні витрати, капітальні вкладення (за винятком суми амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних засобів) [4].

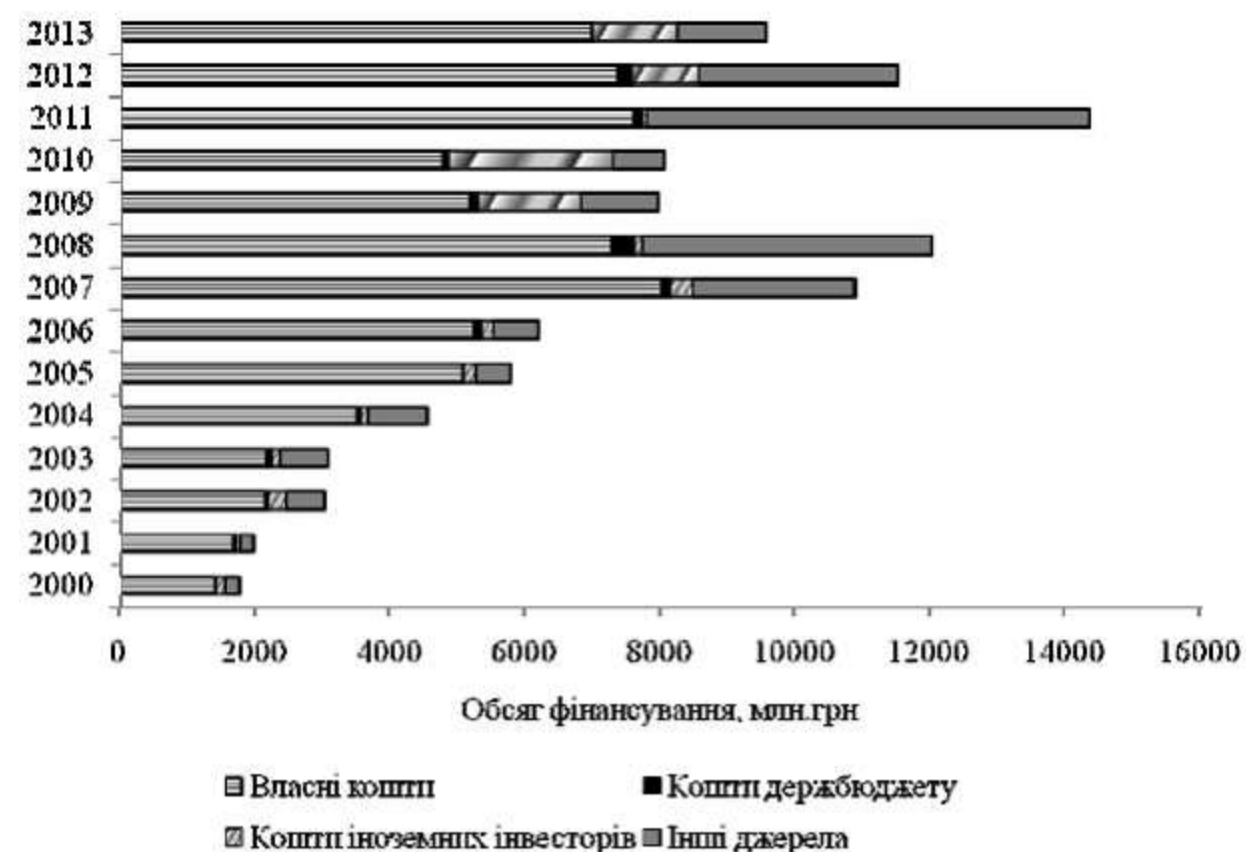

Рис. 4. Структура фінансування інноваційної діяльності на підприємствах України за джерелами

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Існують декілька фінансових джерел, які відносяться до власних коштів підприємства. Серед них можна виділити наступні: прибуток підприємства, акціонерний капітал, страхові відшкодування, внески, амортизаційні фонди, безоплатні інвестиції, іммобілізовані надлишки основних та обігових коштів, нематеріальних активів та цільові надходження.

На підприємствах України у період з 2000 по 2013 р.р. спостерігається нестабільна ситуація щодо загальної суми власних витрат на інноваційну діяльність (див. рис. 4). До 2007 р. включно сума витрат мала тенденцію до зростання і досягла свого максимуму на рівні 7999,6 млн. грн, але вже у 2010 р. вона знизилась майже у півтори рази і склала 4775,2 млн. грн. Значні витрати на рівні 7585,6 млн. грн були понесені підприємствами на розробку інновацій у 2011 р., але у наступні роки дана тенденція знову пішла на спад і обсяги витрат скоротилися до 6973,4 млн. грн. у 2013 році.

Огляд статистичних даних щодо джерел фінансування інноваційної діяльності показав, що лише незначна частка витрат на інноваційну діяльність покривається за рахунок коштів держбюджету. Проте, держава має достатньо можливих шляхів фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств України, що детально розкриті у Законі України «Про інноваційну діяльність», який наголошує, що державна фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств України може бути надана шляхом повного або часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проєктів, повної чи часткової компенсації відсотків, сплачуваних підприємствами, які займаються інноваційною діяльністю комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проєктів, надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проєктів та за рахунок майнового страхування реалізації інноваційних проєктів [3, ст.17].

Також рис. 1.4 свідчить про те, що до 2008 р. включно підприємства України майже не отримували іноземних інвестицій, але починаючи з 2009 р. можна помітити значне підвищення обсягу іноземних інвестицій до 1512,9 млн. грн. Однак, вже у 2011 році спостерігалось знову різке зниження обсягу іноземних інвестицій до 56,9 млн. грн, а у 2013 році – підвищення до 1253,2 млн. грн. З наведеного можна констатувати нестабільний характер потоків іноземних інвестицій у інноваційну діяльність підприємств України. Найбільша кількість іноземних інвестицій була зафіксована у 2010 р., яка склала 2411,4 млн. грн. Таким чином можна констатувати, що підприємства України не є дуже привабливим сектором економіки для іноземних інвесторів.

Останнім, але не менш вагомим джерелом фінансування є інші джерела, які включають: кредити на інновації, венчурний капітал, отримані форвардні контракти на поставку продукції, що освоєються, із відстроченим терміном поставки, але за наявності авансових платежів та випуск і розміщення акцій і облігацій, які можуть бути конвертованими один в одного [6]. Найбільш активне фінансування з даному напрямку здійснювалося у 2011 р. і склало 6542,2 млн.грн., а у 2013 р. скоротилось майже у чотири рази до 1311,3 млн.грн.

Всі фінансові надходження для підтримання інноваційної діяльності підприємств України розподіляються за відповідними напрямками діяльності, які збігаються зі стратегічним планом підприємства.

Розглянемо динаміку витрат підприємств України на інновації за напрямками у період з 2000 по 2013 р.р. (рис. 5). Аналіз структури витрат показав, що у 2013 р. витрати на дослідження і розробки склали 17,1 %, на придбання інших зовнішніх знань – 0,9 %, витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 58 % та інші витрати – 24 %

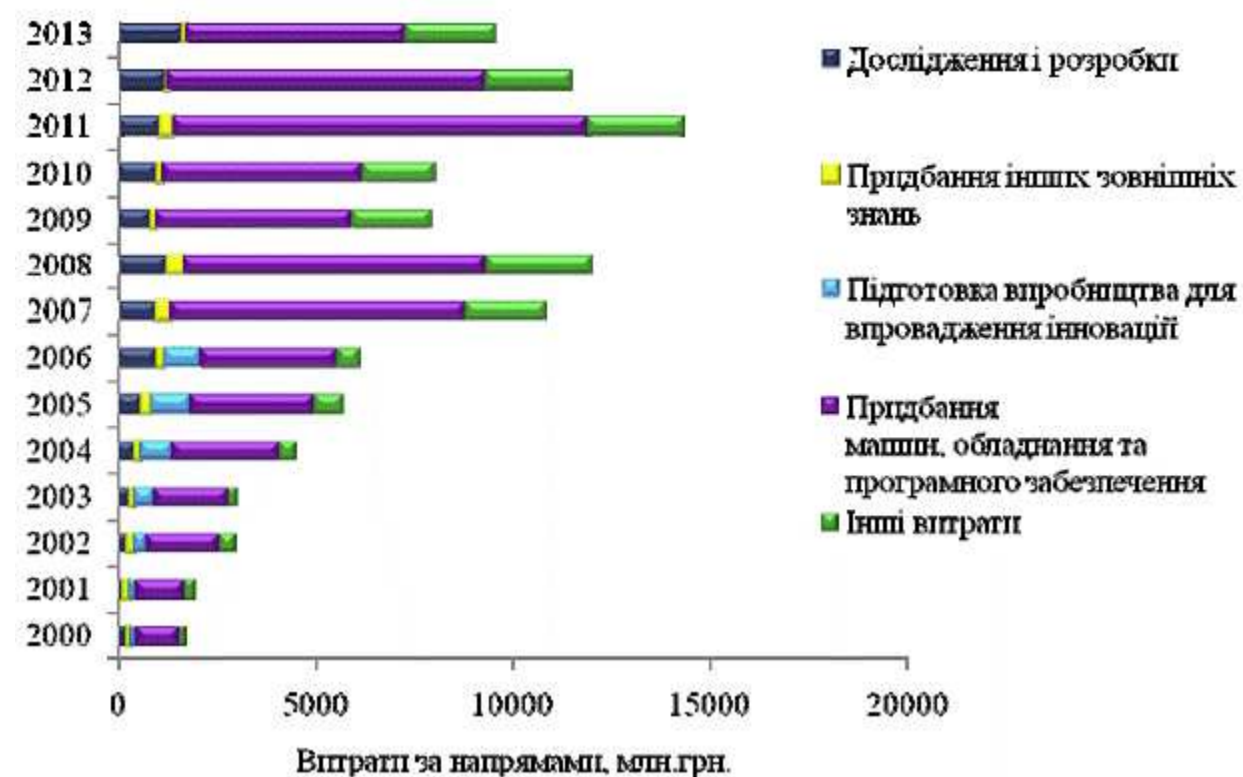

Рис. 5. Обсяг витрат підприємств України на інновації за напрямками

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Найменшу частку загальних витрат на інновації складають витрати на придбання зовнішніх знань. Даний факт вказує на те, що підприємства України майже не закуповують технології та інноваційні ідеї за кордонами країни. Замість цього велика частина витрат спрямовується на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Згідно статистичним даним у 2011 р. витрати на придбання зовнішніх знань склали 324,7 млн.грн., а витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 10489,1 млн.грн. Але у 2013 р. дані категорії витрат зменшились майже вдвічі і склали 87 млн.грн. та 5546,3 млн.грн. відповідно. Останні витрати мають найбільшу питому вагу у структурі загальних витрат підприємств на інноваційну діяльність. Саме зменшення або збільшення їх обсягів впливало на аналогічну динаміку загальних витрат підприємств на інноваційну діяльність. Таку тенденцію можна пояснити тим фактом, що всі засоби виробництва, які забезпечують процес створення інновацій мають визначений термін служби, по закінченню якого потребують повного оновлення, що призводить до періодичних закупівель засобів виробництва на велику суму. Тобто деякий час за даним напрямом витрати не є доцільними, але після завершення терміну використання засобів виробництва даний напрям знову потребує вкладення значних коштів.

Ще одним незначним за обсягом напрямом витрат є витрати на дослідження та розробки. Але слід зазначити, що даний показник має поступово зростаючу тенденцію. Це означає, що підприємства України з кожним роком витрачають більшу суму грошей на виконання пошукових, теоретичних та експериментальних робіт для виявлення прихованих можливостей створення інноваційних продуктів та технологій, а також на роботи, пов'язані з розробкою конструкторської та технологічної документації.

З 2007 р. загальні витрати на дослідження і розробки згідно даним Державної служби статистики України почали розділятися на внутрішні та зовнішні НДР. Аналіз динаміки даних показників виявив, що за період з 2007 р. по 2013 р. витрати на внутрішні НДР значно привалюють над витратами на зовнішні НДР. Так, наприклад, у 2013 р. витрати на внутрішні НДР становили 80,1 %, а витрати на зовнішні НДР – 19,9 %. Це свідчить про те, що стратегія науково-дослідницької діяльності підприємств України значною мірою спрямована на впровадження наукових досліджень на внутрішні ринки і лише незначною часткою – на зовнішні [1].

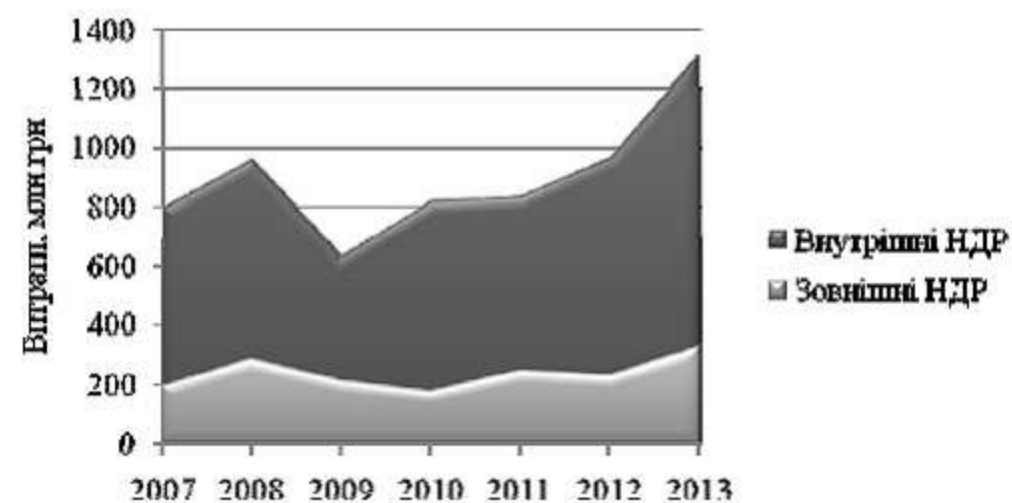

Рис. 6. Обсяг витрат підприємств України на внутрішні та зовнішні НДР

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Витрати на підготовку виробництва для впровадження інновацій у 2000 р. склали 163,9 млн.грн., а у 2006 р. зросли до 954,7 млн.грн. Починаючи з 2007 р. даний напрям витрат став включатися до інших витрат і збільшив їх обсяг майже у чотири рази, тобто з 563,7 млн.грн. у 2006 р. до 2064,9 млн.грн. у 2007 р. Дані Державної служби статистики України щодо інших витрат вказують на те, що за даним напрямом підприємства з кожним роком поступово збільшують норму витрат, про що свідчить показник 2013 р. який досяг 2290,9 млн.грн. Вищезгадане збільшення, яке включає підготовку виробництва для впровадження інновацій, у період з 2007 по 2013 р.р., яке склало 10,9 % свідчить про те, що підприємства України поступово намагаються перейти від стратегії придбання вже готового інноваційного обладнання, технологій та ідей на зовнішніх ринках, за рахунок чого вони активно поповнюють бюджети інших країн, до стратегії активної інноваційної діяльності в рамках внутрішнього виробництва.

Висновки. Аналіз показників інноваційної діяльності промислових підприємств показав, що в Україні спостерігається нестабільне інноваційне середовище, яке підтверджується наступними фактами:

1. Непорушним постулатом є те, що в основі інноваційної діяльності підприємств знаходиться процес впровадження інновацій у виробництво. У свою чергу, інновації розробляються та створюються науковими кадрами у наукових організаціях. Але показники інноваційної активності підприємств України свідчать про те, що науковці, зважаючи на всі обставини діяльності підприємств та фінансової підтримки, обирають більш перспективний шлях впровадження своїх ідей та розробок – співпраця з іноземними компаніями.

Проте, враховуючи даний факт, відбулося загальне підвищення продуктивності організацій, які виконують наукові дослідження для створення підприємствами майбутніх потенційних інновацій.

2. На етапі виведення інноваційного продукту чи послуги на ринок підприємства зіштовхуються з деякими проблемами, серед яких можна виділити: нестача власних коштів, недосвідченість, суперечність законодавства України, пов'язаного з інноваційною діяльністю, бюрократія з боку державних службовців, низький рівень державної підтримки, недоліки у методиці оцінки інноваційних проектів та інші.

3. Витрати на інноваційну діяльність підприємств України за різними джерелами фінансування мають нестабільний характер. Даний факт має негативний вплив на обсяги інноваційних розробок та інноваційних продуктів, що випускаються підприємствами внаслідок суттєвих коливань в обсягах фінансування інноваційної діяльності з тих чи інших джерел

Проте, не зважаючи на вище перераховані недоліки позитивним моментом є те, що підприємства України поступово намагаються перейти від стратегії придбання вже готового інноваційного обладнання, технологій та ідей на зовнішніх ринках, за рахунок чого вони активно поповнюють бюджети інших країн, до стратегії активної інноваційної діяльності в рамках внутрішнього виробництва.

Література.

1. Жуков С. Результаты выполнения научно-исследовательской работы по тематике продвижения инновационных разработок (технологий) на внутренний и внешние рынки [Електронний ресурс] / С. Жуков. – Режим доступу: http://innovator_sz79.blog.tut.by/2013/10/29/rezultaty-vyipolneniya-nauchno-issledovatel'skoj-raboty-po-tematike-prodvizheniya-innovatsionnyih-razrabotok-tehnologiy-na-vnutrennij-i-vneshnie-ryinki/

2. Зайцева Л.О. Особливості розвитку інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості України / Л.О. Зайцева // Бізнес інформ. – 2014 - №5 – С. 150-154.

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» : за станом на 4 лип. 2002 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

4. Наука та інновації : (статистичні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

5. Петухова О.М. Розвиток інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості (проблеми і перспективи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук : спец. 08.00.04 „економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / О.М. Петухова. — Київ, 2012. — 42 с.

6. Фінансування інноваційної діяльності : (текст) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-40/page14.html> (<http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-40/page14.html>).

7. Яшкіна О.І. Інноваційна діяльність підприємств України : тенденції розвитку та чинники впливу / О.І. Яшкіна // Маркетинг і менеджмент інновацій – 2013 - №4 – С. 181-189

References.

1. Blog “[Live in Belarus](http://innovator_sz79.blog.tut.by/2014/08/08/o-tom-chto-sdelano-i-o-tom-chto-predstoit-sdelat-dlya-priblizheniya-k-zadacham-dostizheniya-evropeyskogo-urovnya-zhizni-v-belarusi/) (http://innovator_sz79.blog.tut.by/2014/08/08/o-tom-chto-sdelano-i-o-tom-chto-predstoit-sdelat-dlya-priblizheniya-k-zadacham-dostizheniya-evropeyskogo-urovnya-zhizni-v-belarusi/)” (2013), “Rezultaty vypolneniya nauchno-issledovatel'skoj raboty po tematike prodvizheniya innovatsionnyh razrabotok (tehnologij) na vnutrennij i vneshnie rynki” available at: http://innovator_sz79.blog.tut.by/2013/10/29/rezultaty-vyipolneniya-nauchno-issledovatel'skoj-raboty-po-tematike-prodvizheniya-innovatsionnyih-razrabotok-tehnologiy-na-vnutrennij-i-vneshnie-ryinki/ (Accessed 29 Oct 2013).

2. Zaitseva, L.O. (2014), “Specific Features of Development of Innovation Activity of Ukrainian Light Industry Enterprises”, *Biznes inform*, vol. 5, pp. 150-154.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On innovation activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 15 Dec. 2014).

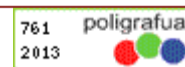
4. State Statistics Service of Ukraine (2011), “Science and Innovation”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

5. Petukhova, O. M. (2012) “The development of innovation activities of food industry (problems and prospects)”, Ph.D. Thesis, Economics and management (by economic activity), National University of Food Technologies of the Ministry of Education, Youth and Sports of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

6. Robocha navchal'na prohrama dystsypliny „Ekonomika j orhanizatsiia innovatsijnoi diial'nosti” (2012), “Finansuvannia innovatsijnoi diial'nosti” available at: <http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-40/page14.html> (<http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-40/page14.html>) (Accessed 20 Nov 2014).

7. Yashkina, O.I., (2013), “Innovative activities of enterprises in Ukraine: trends and factors of influence”, *Marketynh i menedzhment innovatsij*, vol. 4, pp. 181-189.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2014 р.

(<http://www.poligrafua.net/>)

bigmir.net

1265

502

(<http://www.bigmir.net/>)

Вропу.

ТОВ "ДКС Центр"